

Täysistunto

Torstai 21.4.2022 klo 16.02—18.12

7. Hallituksen esitys eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 41/2022 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan, liikenne- ja viestintävaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ministeri Lindén, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.54 Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyseessä on hallituksen esitys eduskunnalle tuotteiden ja palveluiden esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi. Tässä kädessäni on 243 sivua printattua tärkeää tekstiä.

Esteettömyysdirektiivi annettiin 17.4.2019, ja sen tavoitteena on edistää ihan kaikkien mutta erityisesti vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan itsenäisesti ja yhdenvertaisesti. Myös henkilöt, joilla on erilaisia toimintarajoitteita, hyötyvät esteettömyysvaatimusten soveltamisesta. Kyse on siis vahvasti yhdenvertaisuuden edistämisestä.

Taustalla vaikuttavat EU:n vammaisstrategiat, ja esteettömyysdirektiivi toimeenpanee osaltaan YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimuksia. YK:n vammaisyleissopimuksen 9 artiklassa säädetään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, jotka ovat yleissopimuksen mukaisesti edellytyksiä vammaisten henkilöiden itsenäiselle elämälle ja täysimääräiselle osallistumiselle kaikilla elämänaloilla. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat yleissopimuksen läpileikkaavia teemoja, joiden edistämisessä sopimuspuolilla on aktiivinen toimintavelvoite.

Arvoisa puhemies! Esteettömyysdirektiivin tarkoituksena on myös lähentää jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä erityisesti poistamalla ja ehkäisemällä esteitä, joita tiettyjen esteettömien tuotteiden ja palvelujen vapaalle liikkuvuudelle aiheuttaa jäsenvaltioiden erilaisista esteettömyysvaatimuksista. Tavoite on lisätä esteettömien tuotteiden ja palvelujen saatavuutta sisämarkkinoilla ja parantaa esitettävien tietojen esteettömyyttä.

Esteettömyysdirektiivin täytäntöönpanon kokonaiskoordinaatiosta on vastannut sosiaali- ja terveysministeriö. Tässä on ollut tiiviisti mukana liikenne- ja viestintäministeriö, val-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2022 vp

tiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö. Kyseessä on laaja esitys, kuten työryhmän kokoonpanosta ilmenee. Lisäksi on ollut tärkeää, että työryhmässä on ollut kutsuttuina asiantuntijoina vammaisalan ja elinkeinoelämän edustus. Lisäksi valmistelun aikana on järjestetty kaksi verkkotilaisuutta, jotta on voitu huomioida laajemmin sidosryhmien näkemyksiä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista sekä muutettavaksi eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annettua lakia, digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annettua lakia, sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia, hätäkeskustoiminnasta annettua lakia sekä liikenteen palveluista annettua lakia.

Tuotteiden esteettömyys tulee huomioida esimerkiksi älypuhelimissa, tietokoneissa, e-kirjan lukulaitteissa, itsepalvelupäätteissä, pankkiautomaateissa ja maksupäätteissä.

Palvelujen osalta saavutettavia ja esteettömiä tulee olla verkkokauppa, e-kirjojen lukemispalvelut, rahoitus- ja pankkipalvelut, henkilöliikenne, sähköisen viestinnän palvelut ja pääsy audiovisuaaliseen mediaan. Itse ohjelmien esteettömyydestä säädetään erikseen.

Lisäksi itse vaatimuksista esitetään annettavaksi valtioneuvoston asetukset. Vaatimukset on yksilöity esteettömyysdirektiivin liitteessä 1, mutta asetuksen tasolla pyritään vielä selkeyttämään vaatimuksia ja niiden soveltamista. Vaatimusten osalta pyritään olemaan riittävän tarkkoja, mutta toisaalta pyritään siihen tasoon, että innovointi on mahdollista. Jatkossa vaatimuksenmukaisuuden voi osoittaa myös noudattamalla EU:n tasolla yhdenmukaistettuja standardeja.

Esitys on merkittävä uusi askel kohti esteetöntä, saavutettavaa ja yhdenvertaista tuotteiden ja palveluiden käyttöä. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen.

17.58 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Nyt lähetekeskustelussa on laaja ja äärimmäisen tärkeä esitys. Esityksellä on tarkoitus panna täytäntöön kansallisesti esteettömyysdirektiivin vaatimukset, jotta yhä useammalle vammaiselle henkilölle voidaan tarjota yhtäläiset mahdollisuudet tiedonsaantiin, kommunikointiin ja yleisemmin osallistumiseen yhteiskunnassa. Laajuudesta antaa hyvän kuvan se, että muutoksia ehdotetaan yhteensä viiteen voimassa olevaan lakiin ja lisäksi yhtä kokonaan uutta lakia. Esteettömyysdirektiivi koskee erityisesti tieto- ja viestintätekniikkaan liittyviä tuotteita ja palveluja sekä niiden saavutettavuutta, ja sen merkitys vammaisten henkilöiden arjessa on suuri. Nyt esillä olevalla esityksellä pyritään varmistamaan, että tuotteet ja palvelut suunnitellaan ja valmistetaan tulevaisuudessa siten, että vammaiset henkilöt pystyisivät käyttämään niitä mahdollisimman laajalti ja ne olisivat yhä useammin kaikkien saavutettavissa. Samalla on ensiarvoisen tärkeää, että tavoitteiden toteutumista myös valvotaan riittävästi niin yksityisten kuin julkisten toimijoiden osalta ja että turvaamme riittävät resurssit valvonnalle sekä vaikuttavat keinot epäkohtiin puuttumiseen.

Arvoisa puhemies! Suomi on ratifioinut jo vuonna 2016 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen, jonka tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista. Valitettavasti Suomi ei vielä kukaan täytä vammaisyleissopimuksen velvoitteita, ja lainsäädännössämme on suoranaisia puutteita. Vastikään lausuntokierroksella ollut vammaispalvelulakiuudistusesitys ei kor-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2022 vp

jaa kokonaan näitä puutteita, ja ennen eduskuntaan tuomista tämä esitys kaipaakin vielä isoja muutoksia ja korjauksia. Tämä asia ei liity varsinaisesti tähän lainsäädäntöön, mutta kun ministeri on paikalla, niin halusin nämäkin terveiset tuoda. Ministeri on jo varmaan luenut niitä lausuntopalautteita, ja siellä on erittäin kriittistä palautetta, jopa sellaista palautetta, että jos tämä laki toteutuu, niin menemme huonompaan suuntaan kuin tällä hetkellä. Mutta ongelmana on myös toisaalta olemassa olevien lakien kirjava tulkinta eri puolilla Suomea, ja lisäksi meillä on yhteiskunnassa vielä sellaista ”mennään sieltä, missä aita on matalin” -asennetta esimerkiksi tämänkaltaisten direktiivien toimeenpanossa, eli meiltä puuttuu kunnianhimoa vammaisten yhdenvertaisten oikeuksien toteuttamisessa. Itse toivoisin Suomen olevan edelläkävijä. Tätä keskustelua toivon myös tämän lakiesityksen tiimoilta valiokunnissa.

Arvoisa puhemies! Meillä Suomessa esteettömyys ymmärretään edelleen liian kapealaisesti vain liikkumisen rajoitteiden kautta, mutta yhtä lailla meidän tulisi ymmärtää, että esimerkiksi tiedonsaannin, viestinnän ja kommunikaation esteellisyys asettaa ihmiset eri-arvoiseen asemaan niin palvelujen käyttäjinä kuin myös laajemmin jokapäiväisessä elämässä sekä sujuvan arjen rakentamisessa. Tässä lakiesityksessä korostuu juuri tämä näkökulma.

Kuten todettua, esityksen sisältö on laaja ja koskettaa monia elämän ja arjen asioita. Tämä on näkynyt jo lausuntovaiheessa, jossa esitys on saanut runsaasti palautetta eri vammaisjärjestöiltä. Pääsävy näissä lausunnoissa on ollut positiivinen, ja esityksen on nähty perustellusti vahvistavan vammaisten ihmisten asemaa ja edistävän esteettömyyttä, mutta vielä korjattavaakin on jäänyt. Esimerkiksi Vammaisfoorumi on nostanut esille monia tärkeitä huomioita yritystoimintaan, digitaalisiin palveluihin ja verkkokauppaan liittyviin kysymyksiin, monien muiden ohessa. Nyt on tärkeää, että nämä kysymykset käydään perusteellisesti läpi eduskuntakäsittelyn aikana ja niihin löydetään ratkaisut. Siksi esitänkin, tai ainakin toivon, että valiokuntakäsittelyssä kuullaan mahdollisimman laajasti eri vammaisjärjestöjä ja heidän edustajiaan, koska siellä on paras näkemys ja ennen kaikkea valtaisa kokemusperäinen tieto siitä, mitä esteitä vammaiset ihmiset kohtaavat arjessaan niin työn, harrastusten, koulutuksen kuin yleisesti arjen sujuvuuden näkökulmasta ja mitä puutteita tässä lakiesityksessä vielä on.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan kyllä muistuttaa jälleen kerran — olen näitä puheenvuoroja käyttänyt varmaan kymmeniä tästä pöytäkirjasta — että vammaispalveluissa ja vammaisten oikeuksien edistämiseksi ei ole kyse ylimääraisistä lisäpalveluista tai harkinnanvaraisista etuuksista vaan lailla turvatusta oikeudesta yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa. Suomi on vielä pitkälti esteellinen ja rakennettu vammattomille ihmisille, joten muutoksilla alkaa olla jo kiire. Esteettömyyden ja palvelujen saavutettavuuden lisäksi vammaisten yhdenvertaisuus edellyttää myös positiivista erityiskohtelua, jossa mietitään aina yksilöllisesti, miten vammaisen henkilö pääsee samalle viivalle ja miten hänelle mahdollistuvat yhtäläiset osallistumismahdollisuudet yhteiskunnassa. Nyt on tehtävä muutoksia, jotta aito yhdenvertaisuus toteutuu. Ja sitten on vielä huomioitava, että esteetön yhteiskunta on parempi meille kaikille. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Lundén.

18.04 Mikko Lundén ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöä koskien erilaisten tuotteiden ja palveluiden sekä hätäkeskustoiminnan esteettö-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2022 vp

myyttä. Esteettömyysvaatimuksia olisi noudatettava, kun talouden toimija saattaa markkinoille lain soveltamisalaan kuuluvan tuotteen tai palvelun. Säännöksiä sovellettaisiin verkkosivustoissa ja mobiilisovelluksissa sekä niihin liittyvissä toiminnallisuuksissa. Häätäkeskustoiminnasta annettuun lakiin lisättäisiin yleiseen hätänumeroon vastaamista ja numeron esteettömyyttä koskevat säännökset. Hätäviestin rekisteröitymisvaatimuksesta luovutaisiin.

Esteettömyysvaatimuksia sovellettaisiin sekä julkisiin että yksityisiin toimijoihin, kun nämä tarjoavat esteettömyyttä koskevan lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvia tuotteita tai palveluja kuluttajille. Esteettömyydellä tarkoitetaan sitä, että poistetaan tuotteiden ja palveluiden käytön esteet, jotta vammaiset ja toimintarajoitteiset henkilöt kykenevät havainnoimaan, käyttämään ja ymmärtämään tuotteita ja palveluja yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Esteetömistä tuotteista ja palveluista on suurta kysyntää. Euroopan unionin väestön ikääntyessä niiden kuluttajien lukumäärä, joilla on jokin vamma tai toimintarajoite, kasvaa huomattavasti. Tällä hetkellä EU-alueella on arviolta 120 miljoonaa ihmistä, joilla on jonkinasteinen vamma. Parantamalla tiettyjen esteetömiä tuotteiden ja palveluiden sisämarkkinoiden toimintaa voidaan vastata näiden kuluttajien ja alan teollisuuden tarpeisiin.

Arvoisa herra puhemies! Vielä muutamia huomioita:

Direktiivin tavoite on sinänsä hyvä ja perusteltu, mutta kansallisessa voimaansaattamisessa on pidettävä järki kädessä. Toisin sanoen yrityksille ei pidä aiheutua niin suuria kustannuksia, ettei toiminnan tai palvelun säilyttäminen ole enää kannattavaa muutostukustusten takia. On tärkeää, että Suomi saattaa direktiivin voimaan minimivaatimusten mukaisena eikä säädä päälle niin sanottua kansallista lisää, joka aiheuttaa yrityksille ylimääräisiä kustannuksia, koska tämä heikentäisi Suomen kilpailukykyä entisestään.

Erityisesti verkkokauppoja koskeva sääntely voi liian tiukkana johtaa siihen, että pienemmät yritykset eivät tarjoa palveluitaan verkossa, jos verkkokaupan esteettömyydestä aiheutuvat kustannukset muodostuvat liian suuriksi. Eli kohtuutonta raskautta koskevaa poikkeusta on voitava soveltaa myös käytännössä. Erityisesti tämä koskee jo olemassa olevien tuotteiden tarjoamista myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi sähköisten kirjojen taittaminen uudestaan esteettömyysvaatimusten täyttämiseksi ei varmaankaan ole monesti kannattavaa, joten olisi varmistettava, ettei esteettömyysvaatimuksista aiheudu tilannetta, jossa vanhempia teoksia ei kannata pitää sähköisesti saatavilla, koska esteettömyysvaatimusten takia se olisi taloudellisesti kannattamatonta.

Mutta kuten jo mainitsin, direktiivin tavoite on todella hyvä ja perusteltu, kunhan pidetään järki kädessä. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan, liikenne- ja viestintävaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.